Marta Martínez Simón

2n. de batxillerat B

Tutores: Anna Albiol

Rosa Angulo

15/01/2021

LES EMOCIONS DELS INFANTS

ÍNDEX

Introducció 2
1- Característiques generals del nen i nena des dels tres fins als sis anys 4
1.1- El desenvolupament afectiu 6
1.2- Estadis del desenvolupament 6
2- Les emocions 7
2.1- La importància de l'evolució dels 0 als 3 anys 9
2.2- La comprensió de les emocions en els infants 10
2.3- Reconeixement de les emocions 11
2.4- Causes de les emocions 12
2.5- Comprendre que les emocions es poden amagar 13
2.6- La teoria del vincle a la neurobiologia del vincle 14
2.7- Connexions entre el joc i el desenvolupament afectiu emocional 15
2.8- El joc simbòlic 16
3- L'afecció 17
3.1- Períodes crítics i sensibles 18
4- Anàlisi pel·lícula "Del revés" 19
5- L'educació emocional en el nostre entorn immediat 21
5.1- Enquesta a docents 21
6- Observació directa de la teràpia emocional per part de l'especialista Alba Soler 24
6.1- Primera sessió 25
6.2- Segona sessió 26
6.3-Tercera sessió 28
6.4- Quarta sessió 30
6.5- Cinquena sessió 32
6.6- Sisena sessió 34
Conclusions 36
Agraïments 40
Bibliografia 40
Annexos 41
Enquesta a docents 41
Entrevista 42
Informació del centre Eix 48

Introducció

El tema de recerca que he triat pertany a l'àmbit educatiu i, concretament, el de les emocions dels nens i nenes de 3 a 6 anys. És un tema que m'interessa, ja que des de sempre m'han agradat els infants i ara tinc curiositat per saber com evolucionen les persones des de les primeres etapes de la vida. Conèixer quin lloc ocupen les emocions en aquesta etapa del desenvolupament i de quina manera cal acompanyar els infants per tal que puguin gestionar-les de manera positiva de cara al seu creixement i autonomia. Actualment, penso que cada vegada és un tema més normalitzat, però tot i així crec que encara queda feina per fer. La meva opinió és que a la nostra societat hi ha molta gent que no atén suficientment les emocions dels infants i que és necessari ajudar-los a identificar-les i a gestionar-les.

Els objectius que pretenc assolir amb el meu treball són:

- Investigar sobre la importància que se li dona a l'educació emocional a les escoles.
- Saber com es pot ajudar als infants durant el seu procés maduratiu a que aconsegueixin gestionar correctament les seves emocions.
- Esbrinar si la meva hipòtesis sobre el que penso de les emocions dels infants és certa o no. La meva hipòtesis és: "les emocions dels infants estan infravalorades per part dels adults que els atenem"

Lligat als meus objectius a nivell teòric buscaré informació sobre:

- Què són les emocions?
- Desenvolupament psicològic en l'etapa de 3 a 6 anys
- Les característiques generals i emocionals dels infants en l'etapa 3-6 anys
- Com afecten als infants, les emocions i l'evolució d'aquestes
- La importància que té el propi control de les emocions des de petits i com ens afecta quan creixem.

El meu treball constarà de tres parts diferenciades.

1- Una part teòrica, on explicaré els estadis del desenvolupament psicològic de l'infant de 3 a 6 anys, què i quines són les emocions, on les podem trobar representades o il·lustrades (llibres, pel·lícules...).
2- Una primera part pràctica, en la què faré unes enquestes a professors per veure quina importància els donen i com tracten les emocions a les escoles.
3- I una segona part pràctica consistirà a assistir a sis sessions, a l'octubre i al novembre, de teràpia psicomotriu relacional, on l'expressió i l'elaboració de les emocions té una gran importància, per part de l'especialista Alba Soler.

Per poder complir aquests objectius, la metodologia a seguir serà, per una banda, la recerca d'informació obtinguda de diferents fonts com llibres, articles, vídeos de casos reals, pàgines web... Per altra banda, entrevistes i enquestes a professionals, que em permetran aprofundir en alguns punts més específics del treball, com ara saber com es detecten i com es controlen les emocions, o bé quins recursos i ajuts tenen les escoles per tractar les emocions. A més, m'agradaria dur a terme una pràctica en què pugui observar com actuen els infants i per quin motiu ho fan. La meva idea principal és observar les seves reaccions, és a dir, fer-ne un seguiment i, a partir d'això, extreure'n conclusions. Això ho podré dur a terme al centre Eix de Palafrugell.

Amb tota la informació obtinguda intentaré assolir els objectius proposats. M'agradaria aprendre més sobre aquest tema, perquè quan acabi el batxillerat vull estudiar el grau de mestre en Educació Primària.

1- Característiques generals del nen i nena des dels tres fins als sis anys[1]

L'etapa de l'infant dels 0 a 3 anys forma part de la primera infantesa. A partir dels 3 anys, el nen comença la segona infantesa. En aquesta etapa dels 0-3 l'infant ha pogut construir i estructurar el primer esbós del seu propi JO. Dels 3 als 6, està encara en l'etapa on consolida el vincle afectiu amb els adults de referència és fonamental. A partir dels tres anys, l'infant comença també a tenir interès cap als iguals, malgrat que segueix tenint un caràcter molt egocèntric.

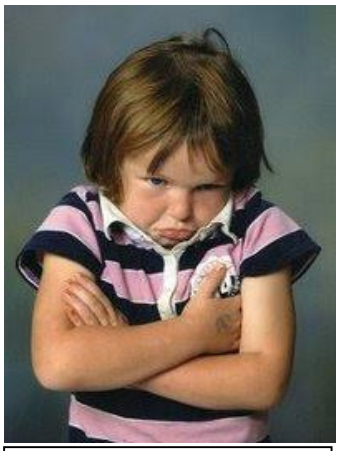

Figura 1. En aquesta imatge veiem un infant enfadat.

Dels 3 als 4 anys, "*el seu desenvolupament socioafectiu té com a característica un caràcter individualista*". Té una necessitat d'anar construint la seva autonomia, encara que mostra una certa demanda d'atenció i aprovació per part de la figura parental (egocentrisme).

També a partir dels tres anys, els nens i les nenes descobreixen la seva genialitat, i es desperta el seu interès i curiositat sobre la sexualitat, és a dir, sobre una "*identitat sexuada"*. D'aquesta manera, serà habitual que els nens i nenes es comparin amb altres respecte el sexe i l'edat. En alguns moments l'infant no comprèn les necessitats i desitjos dels seus companys i, com a resposta, fa ús de l'agressió. També és un moment que l'infant necessita autoafirmar-se, per això sovint s'expressa a través de les rebequeries i el "No" sistemàtic. Necessita diferenciar-se de la mare i el pare i per això es mostra amb contundència i es reafirma a través del no. És un temps important per integrar els límits que necessita per estructurar-se. Els adults de referència han de tenir clar que els límits no han de ser rígids però sí que han de ser clars i ferms. Aquest límits el porten també a integrar la frustració.

[1] Daniela Peñareda et al. Educació Infantil, Vol 1, 2006

Fig. 1: http://jorgemegias.blogspot.com/2013/03/psicologia-del-enfadica.html

A nivell del desenvolupament del llenguatge, cal dir que és un temps d'una gran elaboració i maduració. En aquest temps, és fonamental que els nen tingui un entorn estimulador.

A nivell de desenvolupament motriu, hi ha la consolidació de la marxa i la carrera, la coordinació i l'equilibri (tant estàtica com dinàmica).

Dels 4 als 5 anys, es desenvolupa la personalitat social. Apareix el que s'anomena pseudocooperació, en què el nen/a comença a ser cooperatiu amb els seus companys a l'hora del joc, tot i que encara hi trobem algun aspecte egocèntric. El seu autocontrol es basa en l'aprenentatge de les regles de comportament. Té un alt grau d'alegria[2], busca excuses per ressaltar i trobar l'humor en fets absurds, utilitza l'exageració amb caigudes, grans gestos o moviments, etc.

Figura 2. En aquesta imatge veiem un infant content.

Dels 5 als 6 anys, l'etapa de rebel·lia i agressió finalitza, donant lloc a un nen que pot començar a integrar la llei que ve de fora, a acceptar els límits i a entendre la norma. Les relacions són encara molt dèbils, però l'infant mostra la seva preferència per ajuntar-se i estar amb infants del seu mateix sexe. A partir dels 5 anys, el nen/a ja és capaç de generar mentides per afavorir-se a ell mateix, per tal d'evitar càstigs o satisfer l'adult. A més d'això, el nen/a ja és capaç d'expressar que no és conforme amb algun aspecte, a través del llenguatge oral. El seu desenvolupament cognitiu permet l'establiment de la memòria i, així, pot ordenar cronològicament els fets i l'espai i, per això, és capaç d'utilitzar la paraula.

La personalitat de cada nen/a és el resultat de diferents components essencials en el seu desenvolupament. Un d'aquests components és l'aparició del jo (autoconsciència), que es desenvolupa en la infància preescolar. És a dir, l'infant amb la influència de les persones del seu entorn, forma la seva pròpia imatge. En aquest moment, l'infant comença a desenvolupar la seva autoestima; aquesta és la dimensió afectiva-estimativa.

[2] Fig. 2: https://www.regio7.cat/educacio/2020/02/04/cervell-emocions/595407.html

Un cop desenvolupada, l'infant enforteix el seu propi jo, té un cert autocontrol, i aquesta etapa s'anomena dimensió operativa.

1.1- El desenvolupament afectiu

Dels 2 als 3 anys l'infant genera unes idees emocionals, sobretot imagina i simula formant idees de gent i fets del seu entorn a la seva ment.

Dels 3 als 4 anys s'incrementa el pensament emocional, és a dir, es fomenta la fantasia, la realitat i l'autoestima. El nen ha d'aprendre a gestionar les emocions que es manifesten per primera vegada: algunes són positives i plaents, com l'alegria i l'amor propi; altres no són gens plaents, com ara la por, l'angoixa, la gelosia, la frustració i el dolor. Un dels objectius que es treballa a l'Escola Infantil és aprendre a gestionar i controlar les emocions de manera que la vida emocional del nen/a ha d'evolucionar fins a aconseguir aquest control.

Una de l'emoció que es manifesta en moments desagradables és la frustració i l'infant ha de controlar-la, és a dir, aprendre a gestionar la seva resposta i els seus impulsos davant les situacions que el frustrin o li molestin. També és important que el nen/a adapti les seves reaccions emocionals a les circumstàncies que viu a l'escola i a la família, adaptant la resposta emocional a determinades situacions.

1.2- Estadis del desenvolupament[3]

La primera etapa que experimenten és la sensorio-motora (0-24 mesos), en que el nen/a es relaciona amb l'entorn a través dels sentits i l'acció. Abans d'arribar als 24 mesos assoleix dos aspectes importants. Primerament, desenvolupen la comunicació mitjançant el gestos, per exemple, quan assenyalen quelcom que volen obtenir. En segon lloc, la permanència de l'objecte, que és el moment en què l'infant és conscient que un objecte que hem amagat continua existint.

La segona etapa és la preoperacional (2-7 anys), la qual es caracteritza per la capacitat que tenen els nens de pensar sobre objectes, persones i esdeveniments absents al començament d'aquesta etapa. Apareix el joc simbòlic, per exemple, quan l'infant utilitza el comandament de la televisió fent veure que és un telèfon i, llavors, es produeix

[3] María José Seco Corral et al. Educació Infantil, Cos de Mestres, 2006

el desenvolupament lingüístic. Segons Piaget, en aquesta etapa els infants presenten dues característiques. Una és l'egocentrisme, que és la tendència a percebre el món des del propi jo. Per exemple, li preguntem a un infant d'entre 2 i 7 anys què pensa que pot haver-hi dins d'una bossa i suposem que respon que hi ha caramels. Seguidament, li preguntem què pensa l'Anna que hi ha a la bossa. L'infant respondrà el mateix, perquè no és capaç de mirar més enllà de la seva realitat. I l'altra és la centralització: els infants es relacionen amb un objecte i es fixen només en una característica de l'estímul.

2- Les emocions[4]

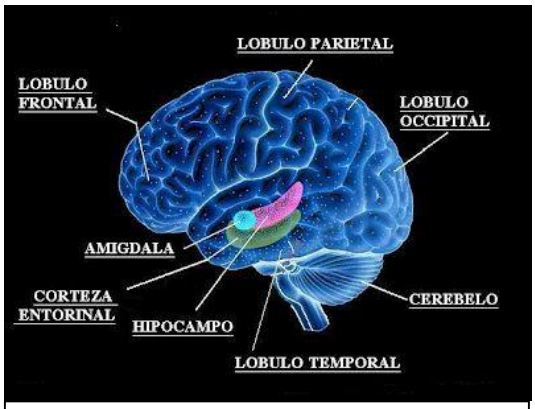

Figura 3. En aquesta imatge podem veure les diferents parts de cervell.

Les emocions són molt importants, ja que els humans seguim un patró de comportament, però les emocions es desenvolupen de manera automàtica en nosaltres, "*venen predisposades des que naixem*". Desencadenem emocions davant de qualsevol situació i, si aquesta és de perill o el nostre cervell observa possibles amenaces, les emocions són molt especialitzades. La part del cervell encarregada de produir les emocions són les amígdales. En tenim dues, una a cada hemisferi, i totes dues es troben a la part més primitiva del cervell; no es troben aïllades, sinó que formen part d'un grup d'estructures més generals, els basals. La funció general dels nuclis basals inclouen el control motor, la cognició, la generació de les emocions i l'aprenentatge. Aquestes característiques les compartim tots els vertebrats. Des del punt de vista evolutiu, són molt importants i, per aquest motiu, s'han conservat quasi intactes en tots els grups de vertebrats. A part de les amígdales i els nuclis basals, també es important el cerebel, on trobem les vies sensitives i les motores, i el tàlem, que s'encarrega de transmetre les senyals sensorials de l'escorça, i l'hipocamp, que és el centre gestor de la memòria (els records i tot el que aprenem no queda a l'hipocamp).

[4] David Bueno i Torrens. Neurociencia para educadores, 2017

Fig. 3: https://lh5.googleusercontent.com/S654yNN6lAzcdRA3enrKGyL4VKHxxS_...

En la infància (3 a 6 anys), les amígdales ja funcionen i generen emocions, però els nens no les poden controlar, perquè la zona de control conscient encara s'està preparant i no està suficientment madura. Començarà a madurar a l'adolescència. Per aquest motiu, costa tant consolar-los quan ploren, fer-los reflexionar quan s'enfaden o fer-los estar callats quan riuen. "*No tenim clar quantes emocions existeixen ni com classificar-les*". El gran problema és expressar-les amb paraules, ja que són respostes automàtiques i es duen a terme de manera preconscient.

En neurociència, les paraules emoció i sentiment no són enteses com a sinònimes. Les emocions són reaccions primàries; en canvi, els sentiments inclouen el reconeixement, la consciència i parlar-ne d'elles. En els sentiments hi apareixen elements culturals i educatius de cada persona. Un estudi va estimar unes quaranta emocions diferents, tot i que moltes són combinacions d'altres emocions més bàsiques. Algunes de les més conegudes serien: l'avorriment, l'acceptació, l'afecte, l'agraïment, l'agressió, l'ambivalència, l'amor, l'ansietat, l'apatia, la compassió, la confusió, la culpa, la depressió, el menyspreu, el dolor, el dubte, l'empatia, l'enveja, l'esperança, l'eufòria, la frustració, la gana, la histèria, l'horror, l'hostilitat, l'interès, el lament, la llàstima, la nostàlgia, l'odi, l'orgull, la paranoia, el perdó, el plaer, la ràbia, el remordiment, la simpatia, la soledat, el patiment i la vergonya. Les emocions més bàsiques són: la por, la ira, el fàstic i l'alegria i, normalment, també la tristesa i la sorpresa. Totes aquestes últimes d'alguna manera s'associen i generen tota la resta.

Les emocions són un mecanisme de resposta ràpida davant de qualsevol situació de perill. Són la clau de la supervivència de les persones i afecten als infants significativament. Si, per exemple, un nen ha viscut des de petit en un ambient de conflictivitat constant, més endavant generarà impulsivitat i frenarà la flexibilitat per utilitzar les diverses emocions com un sistema de resposta. En canvi, un ambient amb una estabilitat relativa permet que es desenvolupin més connexions en les zones implicades en el pensament reflexiu i en el control conscient de les emocions. Això és degut al fet que les amenaces són menys freqüents. Per aquest motiu, els infants poden reproduir les seves emocions amb més facilitat.

La funció principal de les emocions és afavorir la supervivència amb accions i comportaments ultra ràpids. Per exemple, si mentre mengem detectem que un aliment està en mal estat, l'expulsarem ràpidament. El fàstic és una emoció molt poderosa, ja que ens permet actuar amb rapidesa davant de qualsevol aliment contaminat, el qual ens podria provocar la mort si l'ingerim. Inicialment, l'amígdala informa al cervell, el que fa que primer siguem conscients de l'emoció que desencadena i, posteriorment, la puguem justificar. Això passa exactament amb qualsevol altra emoció.

2.1- La importància de l'evolució dels 0 als 3 anys[5]

Des del naixement de l'infant i fins als 3 anys els nens aprenen les coses més importants de la seva vida, les que condicionaran la seva manera d'actuar i el seu caràcter quan siguin adults. És l'etapa més important de la vida d'una persona, tot i que és cert que no recordem les experiències que hem viscut, ni tan sols som conscients que les hem viscut.

"*El cervell en aquestes edats es prepara i adquireix la consistència neutral*", que serà necessària durant la resta de la seva vida. En aquest context, definim consistència com a fermesa i coherència entre les parts del cervell. Aprenen a imitar i a parlar, i amb el pas del temps, gràcies a la interacció dinàmica i constant entre l'ambient i el cervell, que va creixent i madurant, el nen/a aprèn a interpretar les senyals específiques de l'ambient que l'envolta i ajusta les respostes mentals a aquestes senyals. Aquesta acceptació queda físicament gravada en el cervell i es plasma en moltes de les connexions de l'escorça, que és on es generen i es gestionen els aspectes més complexos del comportament.

El cervell infantil estableix les connexions necessàries per poder-se incorporar autònomament en la societat. Els infants aprenen automàticament la llengua materna i d'altres idiomes amb els que estan en contacte en el seu ambient. El llenguatge és un dels elements més importants que permeten la integració a l'ambient social. L'etapa dels 0 als 3 anys ens mostra bona part del caràcter i el temperament que les persones tindran la resta de la seva vida. Si estimulem en excés a un infant pot ser perjudicial, és a dir, la sobreestimulació pot portar a l'estrès i aquest és l'enemic número ú del cervell i l'educació. Un nen estimat i valorat acabarà tenint més connexions que un cervell sense

[5] David Bueno i Torrens, Neurociencia para educadores, 2017

tants estímuls. Aquest nen estimat se sentirà segur i confiat al llarg de la seva vida i, per això, serà capaç d'estimar i transmetre seguretat. Els nens en aquesta edat sembla que estiguin distrets i absorts per l'entorn, però en realitat el seu cervell busca i detecta qualsevol novetat que hi hagi o es produeixi, per interioritzar-la i aprendre d'ella. Un dels comportaments instintius més característics de les persones i que es manifesta molt intensament en aquesta edat és la recerca de novetats. L'important és proporcionar-li un ambient divers on puguin experimentar lliurement (a la platja, en el parc, a la muntanya...).

2.2- La comprensió de les emocions en els infants[6]

El concepte de comprensió emocional requereix conscienciar-se de les pròpies emocions i de les emocions dels altres, així com el lligam que aquestes tenen amb els estats mentals (desitjos, intencions, creences...), els comportaments de les persones i les situacions que aquestes viuen.

Figura 4. En aquesta imatge veiem l'expressió de cada emoció.

Pons, Harris i de Rosnay (2004) van fer un estudi per saber les diferents maneres d'entendre les emocions dels infants de 3 a 11 anys. Aquests autors plantegen que la comprensió de les emocions té nou components diferents: el reconeixement de les emocions; la comprensió de les causes de les emocions; la comprensió de la relació entre els desitjos i les emocions; la comprensió de la relació entre les creences i les emocions; la memòria i les emocions; la comprensió de les estratègies per a regular les emocions; la comprensió que les emocions es poden amagar; "*la comprensió de les emocions ambivalents*"; la comprensió de la relació entre la moral i les emocions.

[6] F. Sidera. El desenvolupament de la cognició social, Girona, 2004

Fig. 4: https://www.psipre.com/wp-content/uploads/2017/09/...

D'entre tots aquests aspectes, els que tractaré concretament en el meu treball són: el reconeixement de les emocions, la comprensió de les causes de les emocions i la comprensió que les emocions es poden amagar.

2.3- Reconeixement de les emocions[7]

Tracta d'identificar les emocions en la societat. El reconeixement de les emocions és important per saber com es senten les persones i, d'aquesta manera, adaptar la nostra manera d'actuar en el nostre entorn.

Els infants comencen a manifestar les emocions i donar resposta a la manera d'expressar-se dels adults des del primer any de vida. Al voltant de les 10 setmanes de vida els nens ja comencen a expressar respostes de manera diferent a les diverses expressions emocionals dels seus cuidadors. Per exemple, poden somriure davant l'alegria, enfadar-se o quedar-se quiets davant la ira, i canviar l'expressió de la cara davant la tristesa (Haviland i Lelwica, 1987). No obstant això, no és fins als dos o tres anys que són capaços de distingir i manifestar les diferents expressions emocionals.

Encara que mostren aquestes primeres respostes davant les expressions emocionals, no és fins els tres o quatre anys que l'infant és capaç d'adonar-se de les emocions bàsiques gràcies a les expressions facials (Pons, Harris & de Rosnay, 2004). Les emocions bàsiques són aquelles que trobem en totes les cultures del món. A més, es poden transmetre directament a través d'expressions facials, i alguns autors proposen que tothom sol ser capaç de reconèixer les emocions, de manera universal.

[7] F. Sidera. El desenvolupament de la cognició social, Girona, 2004

Algunes primeres emocions ja les manifestem en el moment de néixer, mentre que les emocions secundàries apareixen a partir dels dos anys. No obstant això, després que l'infant experimenti i hagi viscut les emocions, per ells és molt més fàcil comprendre les emocions.

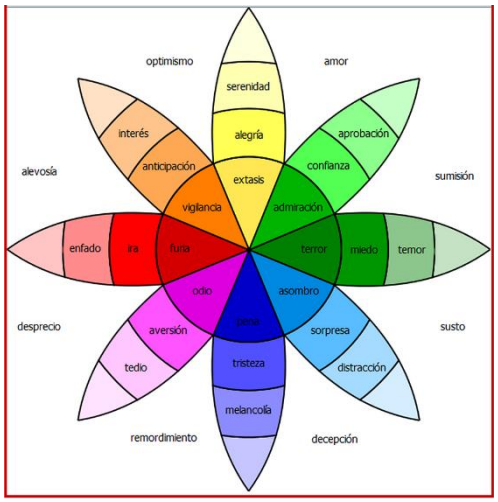

Figura 5. En aquesta imatge veiem els tipus d'emocions que varien segons la seva intensitat.

2.4- Causes de les emocions[8]

Aprendre què provoca les diferents emocions és important per tal de permetre als infants conèixer l'experiència emocional, i per tant, poder donar un sentit emocional als diferents moments de la vida que poden viure. Per exemple, un nen pot espantar-se si no sap per què la seva mare està enfadada (Rieffe, Meerum Terwogt i Cowan, 2005). Segons alguns estudis, al voltant dels dos anys els infants comencen a tenir la capacitat d'entendre quina és la relació entre les diferents situacions i la varietat de les emocions bàsiques (Wellman, 1990).

Per poder arribar a entendre les causes de les emocions dels altres és essencial tenir en compte els factors situacionals i la personalitat. Els primers, quan l'infant té 3 anys i comença a comprendre la manera en què els fets del món exterior són capaços de causar diferents emocions a les persones. D'aquesta manera, podran anticipar-se a les emocions dels altres depenent del moment on es trobin. Per tant, seran capaços d'adequar la manera d'actuar. Per exemple, aprendran que les persones normalment estan contentes quan reben un regal.

[8] F. Sidera. El desenvolupament de la cognició social, Girona, 2004

Fig. 5: https://i2.wp.com/psicopico.com/wp-content/uploads/2016/03/...

Els segons són els factors de personalitat. A partir de la mitjana infància (primària), els nens i nenes comencen a ser capaços de predir les emocions d'algú. Per exemple, podran tenir en compte que no a tots els infants els agrada el mateix tipus de regal.

2.5- Comprendre que les emocions es poden amagar

Els nens són capaços de controlar l'expressió de les emocions des de ben petits. Per exemple, alguns estudis han trobat que en l'edat preescolar els infants, en algunes situacions, ploren més quan hi ha l'experimentador que quan no hi és.

En un experiment de Cole[9] (1986), es va observar que a l'hora de rebre un regal no desitjat les nenes que participaren en l'experiment mostraven cara de desil·lusió o sorpresa quan l'experimentador no estava present; però quan aquest hi era, amagaven la seva emoció. Tot i així, els investigadors van adonar-se que les nenes amagaven les seves emocions sense tenir-ne consciència. És a dir, ho feien per sentir-se adaptades a les normes socials establertes, que ens diuen què hem d'expressar en cada situació determinada (també anomenades regles d'expressió).

A partir dels 5-6 anys, la gran majoria d'infants inicien el procés d'entendre que l'expressió de les emocions es pot controlar i que, per aquest motiu, podem mentir als altres sobre el que sentim. Malgrat això, és necessari saber que les regles d'expressió són culturals i, per això, canvien d'una cultura a l'altra, i també en funció del gènere. Per exemple, en algunes cultures occidentals existeix la regla que afirma que "els homes no ploren". A mesura que van creixent, els infants entenen que les regles d'expressió serveixen per no fer mal als seus sentiments, a part d'evitar el càstig i per tal d'aconseguir l'aprovació dels altres.

[9] Cole. El control espontani de l'expressió facial dels infants, 1986

2.6- La teoria del vincle a la neurobiologia del vincle[10]

Figura 6. En aquesta imatge veiem un nadó amb la seva mare.

John Bowlbly (1907-1991) era un psiquiatre infantil britànic que va fer observacions en nens amb discapacitats. Alguns d'ells havien patit molt a causa de l'absència del vincle amb la seva mare. Amb això, va elaborar tant la teoria del vincle com la del desenvolupament emocional. Mary Ainsworth (1913-1999), psicòloga americana i ajudant de Bowlby, va contribuir notablement al desenvolupament d'aquesta teoria i de la metodologia que va permetre totes les posteriors investigacions que van portar a nous descobriments respecte aquest tema.

Al 1950, la OMS va encarregar a Bowlby que fes un informe sobre quina era la manera correcta per atendre als nens que havien estat separats dels pares a causa de la Segona Guerra Mundial. Bowlby llavors va afirmar: "*Consideremos esencial para la salud mental, que el bebé y el niño pequeño experimenten una relación cálida, íntima y continuada con la madre (o sustituto materno permanente), en la que ambos hallen satisfacción y goce*".

Aquesta teoria del vincle, que va ser redactada a partir del 1969, no va ser acceptada i va rebre moltes crítiques inicials. Però un temps després, quasi tot el que havia estat proposat va ser comprovat. Bowlby descriu el vincle com un instint biològic destinat a garantir la supervivència dels nadons. El vincle és un llaç que s'estableix entre el recent nascut i la seva mare, la funció biològica de la qual és promoure la protecció i la supervivència. En les següents dècades que van seguir estudiant el desenvolupament de la teoria i les característiques del vincle, van descobrir, per una banda, la importància de la disponibilitat i la sensibilitat de la mare; i per altra banda, el sistema de conductes que desenvolupa el nadó per aconseguir que la seva mare estigui a prop d'ell. Tot això li permet a l'infant sentir-se segur i poc a poc començar a explorar el seu entorn. Al llarg

[10] Ibone Olza. De la teoría del vínculo efectivo a la neurobiología del apego, 2008.

Fig. 6: https://www.fundacionquerer.org...

de totes les interaccions entre la mare i el nadó es va estructurant el vincle. Es van descriure, a més, els tipus de vincles que es van agrupar en tres grans categories: "*el vincle segur, el vincle insegur-ambivalent i el insegur-evitatiu".*

En les primeres investigacions en els anys 70, es va comprovar que els nens que han estat vinculats de manera segura amb la seva mare quan eren nadons, de més grans resulten ser més cooperatius, empàtics, competents socialment, més interessats en aprendre i explorar, i més segurs que els nens que tenien un vincle insegur amb la seva mare.

Per tant, ara sabem que les relacions d'afecció són la base segura que fan possible la confiança i la seguretat en un mateix, que és fonamental per a un adequat desenvolupament de la personalitat.

2.7- Connexions entre el joc i el desenvolupament afectiu emocional[11]

El joc és una manera agradable de produir satisfacció emocional als infants. És una font que crea tota una diversitat de plaers, entre els quals trobem el plaer de crear, de fer el que està prohibit, plaer pel fet de poder-se moure, plaer de destruir coses sense sentir culpa...

El joc en els infants dona pas a comprendre i assimilar experiències difícils, i això li permet controlar l'ansietat relacionada amb aquestes experiències. Els nens i nenes viuen moments feliços com, per exemple, festes d'aniversari o de poble, però també altres vivències difícils o traumàtiques, com

Figura 7. En aquesta imatge veiem uns infants jugant.

[11] María José Ortiz, María Jesús Fuentes y Félix López, *Desarrollo socioafectivo en la primera infancia*, Ed. Psicologia-piramide, 2001

Fig. 7: https://aprenentatgeurv.files...

podria ser l'hospitalització amb operació, l'inici de l'escola, el naixement d'un germà...

L'infant pot experimentar emocions barrejades a la vegada com, per exemple, alegria i tristesa. És a dir, alegria per tenir un germà i tristesa per perdre l'atenció dels pares. Normalment, els infants repeteixen la situació que han patit però invertint el paper; així, passen a ser la metgessa o el metge que opera, o la mestra que mana el que han de fer els alumnes. Aquesta simbòlica repetició de l'experiència patida els permet descarregar l'ansietat que l'experiència mateixa els ha creat.

Els experiments que han fet terapeutes i psicòlegs confirmen que l'activitat lúdica augmenta els sentiments d'autoacceptació, l'autoconcepte, l'autoestima, l'empatia, l'emocionalitat positiva... Les conclusions de les investigacions sobre el joc han posat de manifest que les activitats lúdiques que els infants realitzen al llarg de la infància els permeten desenvolupar el seu pensament, satisfer necessitats, superar experiències traumàtiques, descarregar tensions, explorar i descobrir, experimentar del goig i crear, donar ales a la seva fantasia i relacionar-se amb altra gent. Per això, estimular l'activitat lúdica, positiva, simbòlica, constructiva, creativa i cooperativa és sinònim de potenciar el desenvolupament infantil, de manera preventiva i terapèutica.

2.8- El joc simbòlic[12]

La relació que té l'infant amb els seus pares la veiem reflectida en els jocs. Els jocs amb símbols no corresponen només al joc simbòlic sinó també al joc presimbòlic. El joc simbòlic consisteix en transformar la realitat, és a dir, l'infant utilitza objectes quotidians i imagina que aquests són altres coses com per exemple, cotxes. El joc presimbòlic consisteix en manifestar quelcom que els infants han observat o han viscut amb els seus referents. És un joc en el què els infants juguen amb els adults però també poden jugar sols. Aquest tipus de joc es dur a terme per exemple amb el joc de cuit i amagar, ja que és un joc que crea emoció i sorpresa a l'infant. Un altre tipus de joc seria el de amagar algun objecte i que l'infant l'hagi de trobar, és a dir, que *els objectes desapareguin i tornin a aparèixer d'acord amb la voluntat de l'infant*. El joc del llop també és molt simbòlic, amb aquest tipus de joc tracten la por.

[12]Ange Ruiz de Velasco. Parlem de…Jugar amb la creació simbòlica, novembre, 2006

El joc presimbòlic dona pas al joc simbòlic, aquest joc ens ensenya com l'infant es capaç d'imaginar-se que és una altra persona diferent a ell. El joc simbòlic és molt important ja que, l'infant és capaç de mantenir un cert equilibri entre la realitat i l'imaginari creat. En el procés de maduresa emocional això és clau, d'aquesta manera poden jugar en grup i compartir la comunicació simbòlica entre els companys de joc.

Aquests tipus de joc es duen a terme en les sales de psicomotricitat que estan adaptades amb materials i espais, perquè els infants d'entre 3 a 6 anys puguin desenvolupar els jocs presimbòlics i simbòlics amb l'acompanyament dels educadors.

3- L'afecció

El vincle més important en la primera infància és l'afecció, el vincle emocional que el nen estableix amb una o diferents persones de la família. Aquest vincle es pot dividir en tres components bàsics: conductes d'afecció, representació mental (el nens es formen una idea de com són les persones i què és pot esperar d'elles) i sentiments (benestar amb la seva presència o ansietat per la manca d'aquestes persones).

L'afecció té una funció adaptativa pel nen, pels pares i per la família. Des del punt de vista objectiu, el sentit és ajudar a la supervivència, mantenint a prop als fills i als progenitors. Des del punt de vista subjectiu, la funció de l'afecció és proporcionar seguretat emocional: el subjecte vol a les figures d'afecció perquè amb elles es sent segur, adaptat i protegit. La pèrdua de les figures d'afecció es percep com una amenaça.

Durant els primers anys de vida, l'afecció es pot definir com **un sistema d'interacció amb altres.** El desenvolupament de l'afecció en els primers anys de vida està dividit en quatre sistemes relacionals, els quals estan presents des del moment del naixement (sistema exploratori i afiliatiu), mentre que els altres dos apareixen a partir dels 6 mesos (sistema d'afecció i de por o respecte pels desconeguts).

El **sistema exploratori** o tendència a interessar-se pel món físic i social i a conèixer-lo està present des del naixement. Els nadons actuen en els seus primers mesos sense cap por. Toquen, llepen i examinen tot el que està al seu abast. A la vegada, estan alerta davant tot lo nou que poden veure, escoltar, flairar, etc. En resum, són uns autèntics exploradors del món; per ells tot és nou.

El **sistema afiliatiu** o tendència a interessar-se per les persones i establir relacions amigables amb elles està present des del naixement, es manté actiu durant tota la seva vida. En els primers mesos, el nen no manifesta preferència per unes persones o altres i tampoc es produeix cap tipus de por cap a les persones desconegudes. Per això, en els primers mesos són els adults els que han de cuidar totalment dels nens, posant-los en llocs segurs i evitant que s'acostin a ells persones o animals perillosos.

Els **sistemes relacionals**, que apareixen cap a la primera meitat del primer any de vida, són dos: el vincle d'afecció amb una o diferents persones amb les que el bebè vol mantenir la proximitat i la interacció privilegiada. Es tracta d'un sistema relacional bàsic, que una vegada format regula en bona mida els altres i, sobretot, determinarà el tipus de relació que el nen establirà amb les persones i, fins a cert punt, amb les coses i les situacions. I, per altra banda, hi ha la por davant dels desconeguts o la tendència a relacionar-se amb compte o, fins i tot, a refusar les persones desconegudes. El fet que els nens acaben o no donant una resposta de por depèn fonamentalment de l'avaluació d'ells mateixos en relació amb el desconegut. Aquest sistema permet al nen identificar perills potencials per així demanar ajuda.

3.1- Períodes crítics i sensibles

El període crític és l'únic moment en el que un determinat factor ambiental pot produir el seu efecte. La persona està oberta a l'entorn només en un període determinat (crític) per a coses bones (aprenentatge) i dolentes (malalties). Per exemple, si no s'aprèn la gramàtica en aquest període, la persona no podrà aprendre en un futur. El període sensible és aquell en què certs tipus d'aprenentatge i desenvolupament es realitzen de la forma més adequada i eficaç, però no de manera exclusiva.

Figura 8. En la imatge veiem la Jenny.

En el vídeo *Mi gran cerebro: la niña salvaje*[13] podem veure com el desenvolupament de la Jenny es va veure afectat pel fet d'haver estat aïllada durant tants anys. El seu període crític va ser l'aprenentatge de la gramàtica. Un període sensible va ser l'aprenentatge de la parla, l'adquisició del vocabulari (no va poder aprendre pronoms). *"Són fites evolutives concretes que tenen un moment òptim d'adquisició".* En el seu moment no va poder aprendre el que havia d'haver après amb la seva edat.

La criança és una perspectiva de ciència social, segons la qual som organismes socials i som humans lliures de la biologia. És pràcticament impossible entendre com funciona la biologia fora del mateix entorn. Es creu que trastorns com el Dèficit d'Atenció i malalties com el càncer, l'esquizofrènia, etc., estan genèticament programades, però la veritat és que la majoria de les malalties no estan predeterminades genèticament (malalties del cor, càncer, vessaments cerebrals, malalties de salut mental, addiccions...). Hi ha malalties molt poc comunes amb una representació en la població extremadament escassa que estan veritablement determinades per la genètica.

4- Anàlisi pel·lícula "Del revés"[14]

Figura 9. En aquesta imatge veiem els personatges animats de la pel·lícula.

La pel·lícula *Del revés* ens planteja la vida de Riley, que és la protagonista d'aquesta història. Ella va experimentant les emocions en la seva pròpia pell i nosaltres, com a espectadors, veiem les emocions bàsiques personificades en personatges animats de diferents colors. Aquesta pel·lícula és important pel meu treball,

[13] https://www.youtube.com/watch?v=R1vgUSTyPWk

Fig. 8: https://www.psicoactiva.com...

[14] Inside Out, 2015.

Fig. 9: https://lh3.googleusercontent.com/proxy/rXfGZT9J33...

ja que ens mostra quines són les emocions bàsiques i com es manifesten en el dia a dia de la Riley. A la pel·lícula s'hi reflecteix la importància que totes les emocions serveixen per alguna cosa, és a dir, tenen alguna funció.

Primerament, l'alegria és la que sempre està optimista i contenta i és la que durant tota la pel·lícula s'encarrega que la Riley sigui positiva. Per tant, és la responsable de fer-te viure bons moments i repetir-los. Totalment contrària, la tristesa, que és una emoció que durant tota la pel·lícula creu que no és útil i que només molesta. Tot i això, cap al final de la pel·lícula podem entendre que és una emoció molt important i fonamental, ja que gràcies a ella podem reflexionar i tancar etapes. Una altra emoció que observem és la por, que decideix el què és perillós i la frena, tot i que potser hi ha moments en què les pors poden ser imaginàries segons cada persona. I, per últim, la ira actua davant les injustícies i defensa els seus interessos.

A la pel·lícula podem observar que cada emoció està representada per un color. Això està relacionat amb les esferes lluminoses dels records, que també tenen diferents colors, depenent de l'emoció que hagi creat el record. Aquest és un altre aspecte important, ja que observo que les emocions tenen un paper molt important en la creació de records. En aquesta pel·lícula hi ha els records essencials, que són més importants que la resta, i això és perquè l'emoció va ser molt forta; són els records que ens marquen. A partir dels records essencials es formen les illes de la personalitat, és a dir, la personalitat es construeix gràcies a diverses vivències amb molta càrrega emocional. Per tant, un dels missatges de la pel·lícula penso que és que les emocions són la base de tota la resta. Un altre missatge és que hem d'escoltar les nostres emocions i no amagar-les, ja que la tristesa és tan important com l'alegria i totes les altres. Com a persones, necessitem expressar-les, necessitem plorar, riure, estimar, enfadar-nos... Per tant, totes les emocions són útils i bàsiques. L'aprenentatge és que l'emoció no ha de manar sobre tu, sinó que has d'aprendre a tenir un cert control sobre ella.

Les emocions no són innates. L'ésser humà neix amb uns instints, els quals són innats. En funció de com aquestes necessitats estan satisfetes o no tenim una resposta emocional. Les necessitats instintives són quatre: la supervivència, la nutrició, l'autonomia i la sexualitat. Les respostes emocionals són: la por, la ràbia, la tristesa i l'alegria.

5- L'educació emocional en el nostre entorn immediat

5.1- Enquesta a docents

He fet aquesta enquesta amb l'objectiu d'intentar descobrir quina és la importància que li donen els professionals del món educatiu a l'educació emocional dels infants. Amb aquesta enquesta he intentat assolir el meu primer objectiu i també m'ha servit corroborar la meva hipòtesi.

Aquesta enquesta enfocada cap a docents, la vaig compartir en els grups de Facebook (Docents en xarxa i USTEC·STEs) i també a alguns docents mitjançant WhatsApp. He formulat les preguntes relacionades amb l'edat, la formació que han rebut per tractar les emocions, si les tenen en compte a l'aula, etc. És una enquesta anònima, oberta i l'han anat responent durant dues setmanes. Durant aquest temps han respòs l'enquesta 660 persones, de les quals un 80% dones i un 20% d'homes aproximadament.

Pregunta 1- Quina és la teva formació?

La majoria són mestres graduades en Educació Infantil i Primària, però també hi ha llicenciades en Educació Especial, logopedes, psicòlogues, psicopedagogues, amb TEI, etc.

Pregunta 2- Quina és la teva feina actual?

La majoria estan exercint de mestres en escoles, sobretot d'infantil. Són professores d'educació especial, tutores, orientadores educatives, algunes treballen en llars d'infants, etc.

Pregunta 3- Quina edat tens?

La franja d'edat és d'entre els 30 i els 45 tot i que també l'han respòs gent amb 25 i d'altres amb més de 50, però són minoria.

Pregunta 4- Durant la carrera, has rebut formació sobre l'educació emocional dels infants?

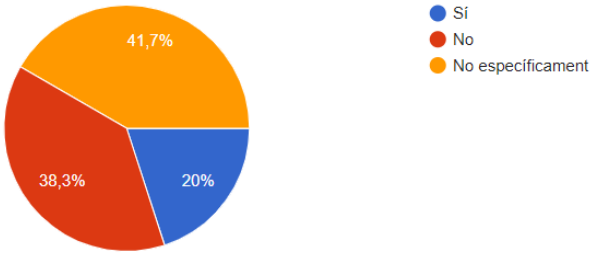

En aquest gràfic veiem com la majoria de gent (41,7%) no ha rebut una formació especifica sobre les emocions. Tot i això, un gran nombre no han rebut formació (38,3%) i pocs l'han rebuda (20%).

Pregunta 4.1- Si has respòs que si, quina?

A les carreres han tractat l'educació emocional, l'afecció emocional i el tractament d'aquestes emocions. Han fet projectes d'educació emocional de l'agència de salut pública (1, 2, 3 emoció), com treballar el dol, etc. També cursos d'intel·ligència emocional, com gestionar-les, com treballar-les amb la música. A més, s'han tractat en algunes conferències i també les han treballat en l'assignatura de pedagogia i psicologia, però molts esmenten que les han treballat molt per sobre sense aprofundir.

Pregunta 5- En els centres educatius on has treballat es tenen en compte les situacions emocionals dels alumnes a l'hora d'organitzar el curs, els grups, les activitats…?

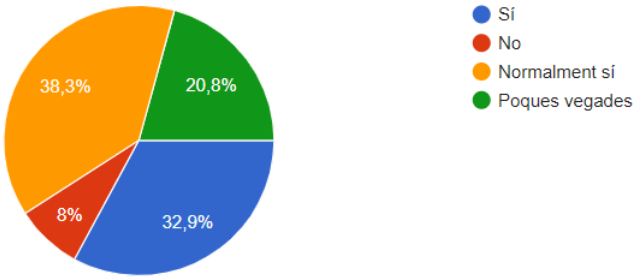

En aquest gràfic, veiem que les emocions sempre es tenen en compte en el 32,9% dels casos. I en un grau força elevat, normalment també (38,3%). Un 20,8% poques vegades les tenen en compte i un 8% no les té en compte mai.

Pregunta 6- A la pràctica del dia a dia a l'aula creus que tens suficients recursos per tractar les emocions?

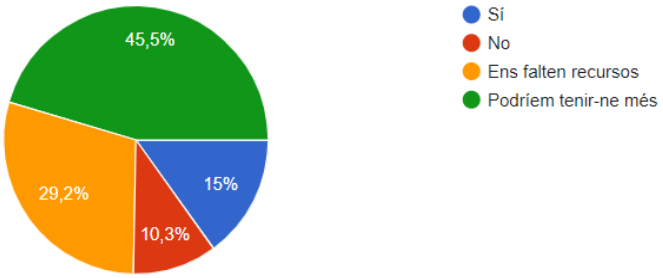

En aquest gràfic, veiem com quasi la meitat pensen que podrien tenir més recursos (45,5%). Quasi un 30% diu que els falten recursos i només un 10% considera que té suficients, mentre un 10,3% pensa que no en té.

Pregunta 7- A l'empresa (ja sigui pública, concertada o privada) on treballes rebeu formació sobre l'educació emocional?

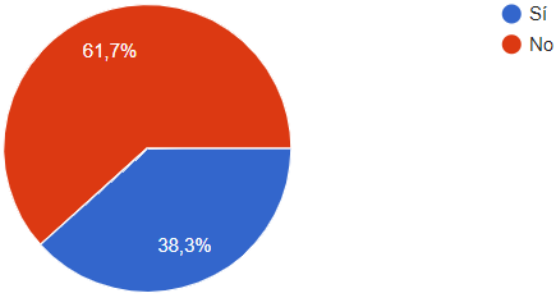

En aquest gràfic, veiem clarament que més de la meitat no reben formació sobre educació emocional (61,7%) i gairebé un 40% rep formació.

Pregunta 7.1- Si has respòs que sí, quin tipus?

Cursets varis d'educació emocional, gestió de les emocions, xerrades, cursos d'alguns projectes com el de "Escolta'm" o el de "Sigues tu". Alguns col·lectius, com ara CEFIRE (Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport), SEER (Salut i Educació Emocional), GROP (Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica) i RETO (Respeto, Empatía i Tolerancia) proporcionen activitats de formació. Tots són esmentats en aquesta resposta.

Pregunta 8- Des de la teva experiència, valora de l'1 al 5 la importància que li donen la majoria dels adults a les emocions dels infants? (Essent el 5 molta importància i l'1 molt poca).

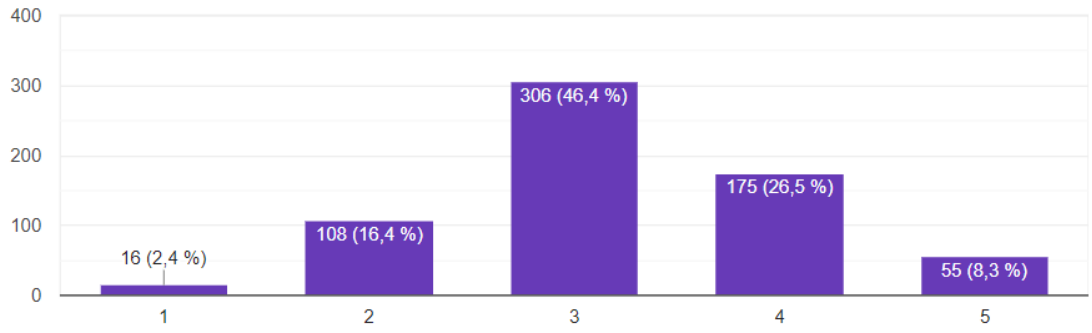

En aquest gràfic de barres, podem observar com la majoria (46,4%) pensen que els adults li donen una importància mitjana, ni molta ni molt poca. Una minoria (2,4%) pensa que no és important. Però hi ha un percentatge més elevat que li dona molta importància (8,3%).

6- Observació directa de la teràpia emocional per part de l'especialista Alba Soler

Vaig començar a fer aquesta part al mes de març i la vaig acabar durant els mesos d'octubre i novembre. He estat anant els dissabtes pel matí a observar les sessions de teràpia emocional al centre Eix. L'Eix és un centre de Psicomotricitat i Pedagogia corporal situat a Palafrugell, Girona. En total he observat 6 sessions, on durant una hora guien als infants per jugar a determinats jocs que els ajuden a gestionar les emocions durant el seu procés maduratiu. És a dir, són sessions on l'objectiu és que l'infant sigui capaç d'expressar i elaborar les seves pròpies emocions. Això ho duen a terme en un espai adaptat amb escales, taules i cadires, teles, coixins de totes les mides, matalassos tous, etc. Els infants de les sessions eren infants d'entre 4 i 5 anys. L'especialista Alba Soler els ajuda en tot moment i els guia i està acompanyada d'una noia, la Cristina.

6.1- Primera sessió

La primera sessió la vaig dur a terme el 7 de març del 2020, els adults que hi havia eren l'Alba, la Cristina i l'Andrea (estudiant en pràctiques de la facultat de pedagogia de la UDG) i els nens/es eren en T, la C, en M, l'A i en G.

Les emocions i els conglomerats emocionals[15] que sorgeixen els començo observant especialment en un infant (T), vaig observar que no sabia quina direcció agafar, estava desorientat en l'acció i anava d'una idea a una altra; sense poder centrar-se en cap. Això és la manera d'expressar el què esta sentint, a través de tot el seu cos mostra un cert desconcert, desordre. I com que l'infant donava idees però no es centrava en cap, l'adult l'intervé i l'ajuda a parar i intenta centrar-lo en el seu cos. L'ajuda a trobar la referencia corporal, que va ser el batec del seu cos. En aquest cas trobem un conglomerat emocional és a dir una barreja d'emocions que es manifestaven a través d'aquesta agitació amb el moviment i el pensament.

Altres emocions que vaig observar són alegria, l'he observat en el context de jocs com per exemple fent conduir un autobús, tirar una pila de matalassos, saltant, joc d'aparèixer i desaparèixer,… L'alegria es manifesta a través de crits de joia, explosions de rialles, distensió en la seva expressivitat corporal.

Després d'aquestes propostes de joc simbòlic, els adults els fan la proposta de passar a l'espai de representació. Se'ls proposen llenguatges d'expressió plàstica que els permetrà expressar les emocions des d'un llenguatge més abstracta. Escullen fer modelatge a través del fang. Fer figures amb el fang els genera curiositat sobre per què és fred i a l'hora de decidir quina figura faran.

En l'espai de joc i exploració sensoriomotriu he observat una altra emoció: la por. Aquesta emoció l'he observat en l'espai de l'escala en alçada. A l'hora de pujar una escala alta, ho manifesten demanant ajuda.

[15] *Conglomerat emocional: ens referim a conglomerat emocional quan un conjunt d'emocions es donen al mateix temps. Sent les emocions bàsiques la ràbia, la por, l'alegria i la tristesa. Un exemple de conglomerat emocional podrien ser els gelós. On trobem por, tristesa, ràbia i alegria.*

També una altra, és la tristesa, en moments de voler anar amb la figura parental, s'ha manifestat quan la C ha demanat anar amb el pare. La C és una nena que està molt amb una amiga seva i en aquesta sessió ella no estava, per això aquesta reacció. S'ha gestionat parlant amb ella.

6.2- Segona sessió

La segona sessió la vaig dur a terme el 10 d'octubre del 2020, els adults que hi ha són l'Alba Soler i la Cristina. Els nens són en T, en G, l'A i en N.

El primer joc que observo és el joc de tirar una pila de coixins, els nens N/T expressen alegria i la mostren saltant, rient i cridant. Tots senten alegria i s'emocionen molt i ho expressen cridant. Aquest joc serveix per gestionar l'oposició amb l'adult. En aquesta edat els infants viuen un procés de diferenciació amb l'adult. Necessiten oposar-se a l'adult per tal de poder anar construint la seva autonomia. A través d'aquesta proposta de joc es facilita que a través de descàrregues tòniques i emocionals els nens i les nenes puguin experimentar amb el seu cos accions com: empènyer, apartar, fer força... És una manera de poder viure corporalment i amb un to emocional molt potent aquesta oposició que els permet sentir-se forts per anar construint la seva autonomia.

El to emocional que hi ha en aquest joc és de molta alegria, i el conglomerat emocional estaria format per poder, omnipotència, cooperació. És un procés en el qual descarreguen energia.

A partir d'aquí, passen a l'espai de joc d'experimentació sensoriomotor que, tal com diuen Carmen López i Sara Machado en l'article *Experiencia psicomotriz en la primera etapa de Educación Infantil*[16]: "*En el espacio sensorio-motor blando estimulamos las siguientes acciones: juegos de Seguridad profunda y de maternaje, que son los balanceos, giros, rastreos, presiones, masajes, aparecer y desaparecer (con una tela, con otro objeto grande). Durante estos juegos, nosotras o la educadora estamos en contacto con ellos para que sean vividos con placer. En la medida que el niño y la niña se sientan más seguros, podran aparecer los juegos de alejarse y acercarse y alejarse*. *En el espacio sensorio-motor duro, sus acciones tienen mayor precisión y, además, se da mucha*

[16] Carmen López i Sara Machado. Experiencia psicomotriz en la primera etapa de Educación Infantil, abril 1997

alternancia entre un espacio y otro. También utilizan este espacio a nivel simbólico: el castillo se convierte en casa, ésta se llena de objetos y de personajes y empiezan a aparecer elementos fantásticos como animales domésticos y salvajes (gatos, perros, cocodrilos, lobos,...) y juegos de roles (papá, mamá, hijo, princeses, brujas, etc.)". Els infants investiguen l'espai de pujar l'escala i saltar, els nens T/G expressen por i alegria. La por l'expressen amb la paraula i la Cris els hi proporciona la mà quan tenen por i els ajuda a gestionar-la. L'A expressa molta alegria i ho mostra saltant i picant de mans. En T prefereix saltar per l'escala petita i observo que té por i ho mostra demanant ajuda, quan salta expressa alegria, es sent orgullós.

Del sensoriomotor passen a l'espai de joc simbòlic: el joc de les espases, en aquest joc la por i el conglomerat emocional que hi ha en el poder són les emocions que predominen. L'A mostra alegria rient i en N té por, ho mostra parant de jugar i li diu a l'Alba. Ella ho gestiona parlant amb ell. Fan una casa i els emociona molt, tots salten i riuen. La casa simula un refugi per després sortir i picar i cremar al dolent. Els nens mostren alegria cridant i rient. En aquesta estructura de joc, la por és l'emoció que s'ajuda i s'acompanya a elaborar. Un dels adults simbolitza l'agressor (el dolent, a vegades en el rol de monstres, de llop, de cocodril...) i l'altra adult simbolitza el rol de l'adult cuidador, protector: la mare i/o el pare) o adult que compleix aquesta funció.

Finalment, passen a l'espai de representació. El material que trien és el fang. És una activitat en la qual s'han concentrat molt i tots tenen una idea molt clara del què volen fer amb el fang. Després del joc simbòlic a través del qual han pogut elaborar la por, tots ells es mostren molt tranquils. Tots senten molta alegria, els hi agrada molt. En J està molt content i ho expressa cantant. Fer fang és un joc important, ja que els facilita la concentració i per tant, també l'atenció.

Figura 10. Nens fent fang amb ajuda.

Figura 11. Infant manipulant fang.

6.3-Tercera sessió

Aquesta sessió la vaig dur a terme el 24 d'octubre de 2020 i els adults que hi ha són l'Alba i l'Alex. Els infants són en T, en G, l'A, en N i en M.

En la tercera sessió al centre l'Eix, observo tot tipus de joc. El primer joc es dona en l'espai de joc d'exploració i experimentació sensoriomotriu: és el de salts. Són salts damunt del tou (un matalàs molt gran i molt tou). Els nens quan es deixen caure damunt del matalàs experimenten una sensació de deixar-se anar, amb una distensió del to muscular que afavoreix la relaxació i també l'obertura cap a l'expressivitat de les emocions. En T expressa por i demana ajuda però finalment acaba saltant i mostra alegria. Aquest tipus de joc permet a l'infant sentir-se valent i l'ajuda a sentir-se segur amb ell mateix. Un altre joc que observo és el de tirar a un adult, en M i N senten alegria i se senten valents i forts i per aquest motiu expressen alegria cridant i saltant.

Sorgeix de nou el joc d'oposició amb l'adult. Torno a observar la necessitat d'oposició que té a veure amb la reafirmació de l'infant i el procés de construcció de la seva autonomia i també juguen a fer una pila de coixins i l'infant ha de tirar-los. Els nens senten alegria quan ho aconsegueixen i ho mostren saltant, corrent i cridant.

A partir d'aquesta "destrucció simbòlica de l'adult" a través del joc de destrucció de la pila de coixins a través de la força i dels moviments i accions que ja hem nombrat a la primera sessió (empènyer, cridar...) es passa de manera espontània al joc sensoriomotriu i al simbòlic.

En aquest espai he observat que els infants volen fer una casa, entrem en el joc simbòlic. En N i A estan alegres perquè estan construint la seva casa amb ajuda de l'Alex i l'Alba. És un joc simbòlic perquè l'infant treballa en grup i utilitzen les paraules per expressar com volen fer la casa. Els infants no deixen de moure's per aconseguir la casa, mouen coixins i els apilen.

Al mateix temps que s'està elaborant i estructurant el joc simbòlic a l'espai de construcció de la casa (un espai de contenció) hi ha un altre infant que inicia un altre joc simbòlic: el del nadó. En M, que agafa el rol de ser un nadó. És un infant que té una germana petita i l'Alba juga amb ell com si fos un bebè, el passeja, el balanceja i li canta una cançó. És una manera de representar i assimilar la seva convivència amb una

germana petita. Ange Ruiz de Velasco parla d'això en l'article *Jugar amb la creació simbòlica*[17] quan diu: "*Segons Ángel Rivière, els símbols són, originàriament, accions significants que remeten a certs significats "absents". El llenguatge, format per un codi de símbols, serveis per evocat, mitjançant l'ús de la paraula, les coses que no hi són. Les accions significants funcionarien com a substitutives: quelcom que no és físicament present es reemplaça per un significat que ho evoca clarament mitjançant l'ús de símbols. Un símbol es va formant en les relacions que la criatura estableix amb els seus adults referents. És de natura cognitiva, però també social i comunicativa. Recordem el que trobem a faltar perquè ho necessitem.*"

En aquest moment es dona també encara el joc sensoriomotriu, en T i en G juguen a balancejar-se amb una tela que penja del sostre i això els dona molta felicitat, criden i riuen. Aquest joc el considerem sensorio-motor perquè l'infant es desplaça lliurement en un espai ampli. Al principi, s'enfaden perquè els dos ho volen i només hi ha una tela però finalment l'Alba ho resol i hi posa una altra tela. Finalment en J i en T també fan una casa amb coixins i teles. L'Alba i l'Alex parlen amb els infants perquè els deixin entrar a les respectives cases, treballen l'empatia, la generositat i els ensenyen a compartir els objectes.

Per últim, passen a l'espai de representació. Els infants, de nou tornen a escollir el modelatge per expressar-se en aquest espai. Criden i riuen, estan molt emocionats. El joc de fer fang és molt important perquè fomenten la imaginació i la creativitat. Mentre imaginen formes, com ara un pastís, estan aprenent formes i colors. A més, augmenten la concentració, estan molt concentrats amb ells mateixos.

Observo doncs, que en aquest espai les capacitats que s'estan treballant ja estan centrades en el camp més cognitiu i abstracta.

[17] Ange Ruiz de Velasco. Parlem de... Jugar amb la creació simbòlica, 2006

L'espai de representació ajuda i facilita que l'infant pugui distanciar-se de l'emoció i aconseguir un estar més tranquil, calmat i centrat. I finalment és un joc ideal per acabar perquè es relaxen després d'haver fet jocs molt moguts.

Figura 12. Infant manipulant fang amb corró.

6.4- Quarta sessió

Aquesta sessió la vaig dur a terme el 7 de novembre del 2020, els adults que es trobaven eren l'Alba i la Cris i de nens hi ha en T, G, N i en M.

Aquesta sessió comença amb molta intensitat d'acció i de moviments. Hi ha molta pulsió, que podríem dir que és com l'impuls de vida que es mostra a través del moviment i la necessitat d'expressió de les emocions intenses expressades a través del cos. Comença la sessió i uns nens estan en el joc sensoriomotriu i uns altres amb el joc simbòlic. En T i en G estan molt contents mentre es pengen en una tela, senten alegria i la mostren rient, en T es relaxa molt i en G corre i crida (joc sensoriomotriu, expressivitat sensoriomotriu). L'Alba organitza l'espai perquè puguin bellugar-se amb tot l'espai possible. En M fa veure que és un nadó i amb l'Alba juguen a fer veure que li canvia el bolquer, que el passeja com un nadó i ell expressa alegria, crida i salta (joc simbòlic), a través d'aquest joc els nens i nenes expressen la seva vida emocional, en aquet cas, en M té gelós, perquè té una germana petita, els gelós són un conglomerat d'emocions, trobem la ràbia cap a la mare quan simbòlicament escup la llet. Llavors, la por de perdre a la mare i l'alegria de què la mare el cuida.

Figura 13. Infant jugant amb tela.

En G salta en un matalàs està molt content però es posa trist quan en T l'empeny mentre saltaven els dos. L'Alba parla amb ells, tranquil·litza en G i parla amb en T per explicar-li que a en G no li agrada rebre una empenta i l'ajuda a trobar la manera de comunicar-li amb paraules el què li ha dit a través de l'empenta.

Figura 14. Infant fent veure que és un nadó.

Juguen a fer una casa (la casa , a nivell simbòlic representa la contenció. És un espai de recolliment, de seguretat i ajuda a contenir l'excés d'impulsivitat) amb l'ajuda de l'Alba, en N està molt emocionat i sent molta alegria, crida, corre, salta i riu. En la casa fan un túnel amb fustes per entrar a la casa. Imaginen que cuinen i uns agafen el rol de mares i altres de bebès (joc simbòlic). En N gaudeix molt fent veure que cuina com una mare, ho fa amb la Cris i l'Alba. Juguen al joc de saltar i en N té por i demana l'escala petita. Afronta la por amb una escala més alta amb l'ajuda de la Cris.

Seguidament, passen cap a l'espai de representació, que segons la teràpia de Bernard Aucouturier, creador de la pràctica pedagògica i terapèutica de psicomotricitat relacional, és l'espai que facilita que els nens puguin passar de l'acció al pensament, tot elaborant a través de llenguatge plàstic les seves vivències[18]. Tal com diu Gil Pla-Campas en l'article *Del caos al orden*[19]: *"La psicomotricidad es una disciplina de intervención que partiendo de una compresión global del sujeto, pretende favorecer el desarrollo armónico del sujeto mediante la intervención sobre el cuerpo y sobre la motricidad humana. Dentro de esta amplia intención, diversas son las tendencias y las estratagias que el Psicomotricista dispone para intervenir. Aun así, hay una tendencia importante y común en nuestras salas de psicomotricidad que parte del juego y el movimiento espontaneo como punto de partida fundamental de intervención."*

Finalment fan fang, estan molt nerviosos i l'Alba parla amb ells perquè tinguin paciència i els diu que tots tindran fang. Criden perquè s'emocionen i poc a poc es tranquil·litzen,

[18] Seño Punk. Práctica psicomotriz Aucouturier: qué es, para qué sirve y cómo es una sesión, 2015

[19] Gil Pla-Campas. Del caos al orden. O como el juego espontáneo es motor de desarrollo, 2016

imaginen que fan pizza i pastissos, en els seu imaginari estan orgullosos del seu resultat. Amb el fang es concentren molt i acaben la sessió més tranquils.

6.5- Cinquena sessió

Aquesta sessió la vaig dur a terme el 14 de novembre de 2020. Els adults que hi ha són l'Alba i la Cristina i els nens en G, en N i en M.

Figura 15. Infant saltant, al fons juguen a tirar la pila.

Han arribat molt eufòrics i per això, com a proposta inicial juguen a fer una pila i tirar-l. Aquesta proposta consisteix en proposar un joc d'oposició. És a dir, hem de tenir en compte que en aquestes edats els nens i les nenes estan en un procés d'autoafirmació i per tant, és important poder crear espais on a través del joc es pugui jugar amb l'oposició. És a dir, sentir la força "en contra de l'altre" sempre en un ambient lúdic i sense culpa dins del procés de separació i de construcció de la identitat (això es una manera de treure l'excés d'energia que hi havia, que estava enfocada cap a la ràbia). L'Alba i la Cris fan una barrera de coixins perquè la destrossin, expressen la ràbia per la via del cos i la transformen amb força. S'ajuda a transformar la ràbia amb força i d'aquesta manera no es genera violència, l'energia surt de forma sana. S'elabora a través del joc, d'aquesta manera la ràbia es converteix en força i veiem una emoció constructiva. La ràbia conduïda i guiada perquè la puguin expressar d'una manera positiva. Estan en un moment evolutiu en què sempre busquen l'oposició amb l'adult (edat de la "pataleta"), procés d'identitat i autonomia. Per això, cada cop que tiren la pila senten una alegria brutal, l'expressen rient i saltant.

Un altre joc que han fet és el joc de la por, la por de l'agressor. Fan una casa amb l'ajuda de la Cris i de l'Alba. L'Alba és l'adult que en aquest joc fa "com si" fos la dolenta: a través del símbol del llop, un element de l'imaginari col·lectiu, l'Alba fa aquest rol i els diu que els atraparà. Simbòlicament, la por la col·loquen en el llop i l'espai de la casa que és un lloc simbòlicament de contenció, acompanyats de l'altre adult que està a les sessions, la Cris. Ella simbolitza la seguretat, l'adult protector, simbòlicament, la mare. Amb ella poden tranquil·litzar-se. La Cris els ajuda a estructurar, a calmar-los i a guiar-los. En aquest cas, l'Alba feia d'agressor (de llop). Mentre el dolent està dormint en N i en M surten i cobreixen a l'Alba de coixins imaginant que són pedres. Aquest joc és esmentat per Ange Ruiz de Velasco en l'article *Jugar amb la creació simbòlica*[20] quan diu: "*Vicenç Arnaiz exemplifica aquesta idea quan diu que les criatures petites (de tres anys) o les grans emocionalment "immadures" es queixen que el seu company "llop" ha dit que se'l "menjarà", de manera que confon l'acte simbòlic amb la realitat. Hi trobem també diversos exemples en el llibre Consejos, recollits dels relats dels infants, on podem constatar aquestes idees amb claredat, com ara el paràgraf on parlen d'un lloc al jardí on juguen a amagar-se i hi afegeixen: Además, en el túnel hay monstruós, fantasmes, pero sólo de broma...¡Quizá!"* L'Alba i la Cris guien el joc i fan un seguiment de manera que ells puguin vèncer a la seva por simbòlicament. És una manera d'ajudar a què puguin anar estructurant i controlant la seves emocions. Tot i això, a en N li fa una mica de por i no vol jugar, però l'Alba li diu que ella és l'Alba, que fa "com si" fos el llop. Ajuda d'aquesta manera a crear el símbol i per tant poder representar la por a través del joc simbòlic. És la manera de poder elaborar aquestes emocions tant arcaiques,

Figura 16. Casa feta amb coixins i teles.

Figura 17. Infants cobrint l'Alba amb coixins.

[20] Ange Ruiz de Velasco, Jugar amb la creació simbòlica, 2006

com és la por. Així que acaba sortint de la casa i ajuda a en M a cobrir l'Alba amb coixins. En M està content i no té por, en canvi en G no surt de la casa només parla des de dins. Amb aquest joc gestionen la por i finalment es senten molt valents.

Després d'elaborar a través del joc simbòlic, passen a l'espai de representació. En aquesta sessió a través del llenguatge musical i també del plàstic. Finalment, en M i N fan fang amb l'ajuda de l'Alba i en G toca el xilòfon. Tots es relaxen amb les respectives activitats.

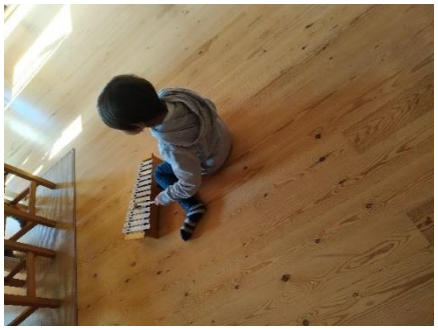

Figura 18. Infant tocant el xilòfon.

6.6- Sisena sessió

Aquesta última sessió la vaig dur a terme el 21 de novembre de 2020, estaven l'Alba i la Cristina. Els nens que hi havia eren en T, en G, en N i en M.

Els nens arriben a la sala amb molta pulsió. Els adults preparen de nou el joc d'oposició a través de la pila de coixins. Abans de començar el joc, l'adult els proposa una activitat de consciència corporal per a centrar-se en el cos i focalitzar l'atenció en ells mateixos i no a fora. Es senten alegres, corren i salten. L'Alba juga a tirar-los a un matalàs, en N té por i li diu a l'Alba, ella parla amb ell i li pregunta perquè té por.

Figura 19. Infant tancant a l'Alba amb coixins.

Ràpidament el joc deriva cap a un joc molt primari (pre-simbòlic) de perseguir i ser perseguit, a partir d'aquest joc s'inicia el joc de l'agressor. Per tant, es passa ràpidament cap al joc simbòlic. És un joc amb molta agitació emocional. També juguen a tancar a l'Alba en una presó imaginaria i tots senten alegria.

Figura 20. Infants jugant amb la caseta de fusta.

Dos nens passen a un espai de joc simbòlic més elaborat, el joc de la caseta de fusta, que pertany als jocs simbòlics amb més elaboració cognitiva ja que exigeix més capacitat d'estructuració. En M i en N juguen amb la casa de fusta, es tranquil·litzen i l'Alba els proporciona els objectes que demanen. Mentre, en G i en T s'enfaden i en J mostra ràbia perquè en T no el deixa saltar tranquil. Els adults ho gestionen separant-los per repartir el temps i l'espai per tal que, a través de la paraula resolguin la situació de conflicte. És a dir, donant eines per a gestionar les emocions de manera que els permeti a cada ú d'ells gestionar amb més autonomia les seves emocions. En G juga a fer un circuit de cotxes amb la Cris. En T està perdut, no sap a què jugar i l'Alba l'ajuda a decidir què vol fer, finalment acaben fent un circuit per jugar, amb escales i amb salts. En M i en T juguen a fet i amagar i senten alegria i riuen i criden. En M deixa sol a en N i aquest no vol quedar-se sol i demana a la Cris si pot jugar amb en G en al circuit de cotxes. En N en la construcció de cotxes fa una construcció de peces molt recte i cuidada. L'Alba juga amb en M i en T al joc simbòlic de fer el bebè, el passeja amb un carro com si fos un bebè i fan un túnel per simular que els bebès gategen. Aquesta part de la sessió finalitza quan es proposa l'obertura cap a l'espai de representació i es planteja de nou la possibilitat de fer dibuix, fang, construccions....

Figura 21. Infants jugant amb circuit de cotxes.

Finalment juguen amb fang, creen figures. Alguns nens fan modelatge i repeteixen figures a través de motlles de fer galetes i algun d'ells representa la figura humana, però sempre a través de personatges de ficció (superherois).

Conclusions

Dels objectius que em vaig plantejar a l'inici del treball he assolit el primer, que era el de veure la importància que se li dona a l'educació emocional a les escoles. L'he assolit gràcies a les preguntes plantejades a l'enquesta, que he fet arribar a un nombre considerable de docents i experts en el tema de les emocions. Amb les respostes he arribat a una sèrie de conclusions, com ara que la gent que s'ha especialitzat en el tema de les emocions que, per exemple, han fet un postgrau, tenen coneixements sobre això, però la majoria de gent que ha estudiat la carrera d'Educació Infantil o Primària no han tractat el tema de les emocions específicament (les han tractat en un quart d'una assignatura). També es cert que les persones de més de 40 anys han dit que van tractar el tema molt per sobre i que no es parlava d'emocions, sinó de trastorns i aspectes evolutius biològics. En els resultats de la pregunta quatre, podem veure clarament com no es dona formació específica en les carreres. En el centres educatius, la majoria estan d'acord amb què falten recursos, els cursets que es donen són escassos i en moltes ocasions optatius. I la majoria de centres no proporcionen formació sobre les emocions. La gent que les va tractar a la carrera, diuen que es tracten en l'assignatura de psicologia i que es treballen tècniques per tractar-les a l'aula (resposta de gent jove).

És un tema que cada cop es tracta més i se sent més parlar, precisament per l'indispensable que és que un infant tingui un cert control de les seves reaccions i dels seus sentiments i emocions. També cal dir que, a les carreres, fa anys es tractava poc i, actualment, aquest tema es tracta més però no el suficient, és a dir, es tracta per sobre i és un tema poc valorat. Per tant, he assolit el meu primer objectiu, ja que he pogut comprovar la importància que es dona a l'educació emocional.

En la meva opinió, tots el mestres haurien de tenir uns coneixement mínims sobre aquest tema i no tots els tenen. Només els què s'han volgut informar i formar-se personalment. Amb l'última pregunta, també he esbrinat que la importància que se li dona al tema és escassa, perquè la majoria van votar 3 essent el màxim 5. Per tant, els adults no les valoren poc, però segurament les haurien de valorar més. Crec que hi ha

molts adults que no són conscients de la importància que té un bon desenvolupament i control de les emocions en els infants, i penso que això també és per falta de formació.

Per tot això, crec que puc corroborar la meva hipòtesi, la qual afirma que els adults infravaloren les emocions dels infants. Per una banda, hi ha molta gent que és conscient de la importància que tenen les emocions en el desenvolupament emocional i cognitiu. Però, per altra banda, la poca formació que proporcionen els centres i que a les carreres no es tracti com una assignatura important hauria de canviar, perquè la formació sobre aquest aspecte hauria de ser indispensable. Tots els adults que tracten amb infants haurien de tenir en compte les emocions de cadascú per tractar-los i ajudar-los.

Tot això, també ho he comprovat gràcies a l'entrevista contestada per la professora Lourdes. En aquesta entrevista ella em confirmava que durant la carrera no va tractar el tema de les emocions i que formar-se sobre això li ha estat de molta utilitat. Ella em va dir que sí que les tenen en compte tot i que, els recursos són escassos. També ressalta la importància d'un cert control de les emocions, tot i que no hem d'imposar un autocontrol forçat, i la gran importància de la família. Un altre tema que em va confirmar és que els adults no donen importància al tema de les emocions, amb el ritme actual i amb les presses dediquen poc temps als fills.

En segon lloc, he pogut assolir el meu segon objectiu de com s'ajuda als infants durant el seu procés maduratiu per tal que gestionin tant les emocions positives com les negatives correctament. L'he assolit gràcies a les sessions de l'Eix, en les què he observat els tipus de jocs amb els què ajuden a l'infant a gestionar les emocions i l'oposició amb l'adult que es genera en aquesta edat. He observat la importància del joc i també com els adults acompanyen a l'infant en el seu procés i com els ajuden a gestionar els seus impulsos i fortes emocions. Moltes d'aquestes accions les he vist a les sessions de l'Eix com, per exemple, que a l'infant li has de parlar amb amor i empatia, mai li has de cridar. També és bo aprofitar el joc infantil per tal que aprenguin a relacionar-se amb altres infants, a respectar els torns de joc i a compartir. Per tant, penso que el joc té múltiples beneficis per a l'infant. Molts d'ells arribaven nerviosos a les sessions i quan marxaven estaven tranquils. Durant la sessió, es duien a terme molts tipus de joc que els permetien descarregar energia provinent de la ràbia o de la ira. Utilitzant el joc, aquesta ràbia o ira es transforma en alegria (per exemple, el joc de tirar una pila de coixins). He après que

el què aparentment sembla un joc qualsevol té molt de significat i té molt de sentit utilitzar-lo en moments determinats. Per exemple, em va sorprendre els beneficis que té fer fang. Va molt més enllà de fer figures. Fer fang aporta a l'infant relaxació i calma i, a més, motiva la seva imaginació, entre altres beneficis.

En aquestes sessions, també he assimilat com l'infant aprèn a controlar-se, a sentir el seu propi cos, a tranquil·litzar-se en un moment de nervis o d'excessiva alegria, a gestionar la por. També he conegut com és d'important gestionar un excés d'emocions i adonar-me que totes les emocions són necessàries i positives, cosa que jo pensava que no era així. Molta gent pensa que les emocions negatives són la tristesa, la ira..., però no ho són. Totes ajuden a l'infant i el beneficien perquè sentir aquestes emocions és sa. El què no és sa és sentir un excés d'alegria o de tristesa. I això també he observat com ho gestionen en el centre Eix.

Totes les fotografies d'aquesta pràctica són fetes per mi en el centre Eix durant les sessions, les cares dels infants no es veuen ni s'anomena el nom per la confidencialitat de l'infant.

Personalment, quan vaig iniciar aquest treball no tenia molt clar si el tema m'agradaria o no. Com ja vaig dir en la introducció, a mi m'agrada tractar amb infants, però no sabia si el tema de les emocions seria molt complicat de dur a terme. Ara que estic acabant el treball, reconec que he après moltes més coses de les que m'imaginava al principi. Fer aquest tema i anar a les sessions també m'ha ajudat a aclarir una mica més el meu futur, perquè m'he adonat que realment després de batxillerat m'agradaria estudiar per tractar amb infants. També haig d'esmentar que dur a terme la part teòrica m'ha ajudat a entendre molts conceptes que abans no coneixia i m'ha servit per relacionar-los amb la part pràctica. La part més sorprenent per mi ha estat conèixer la gran importància, comprovada científicament, que tenen les situacions que es viuen en la infància. Aquestes, són tan importants ja que, els vincles i un bon control de les emocions influeix en el caràcter de la persona, en la forma d'actuar i en tota la seva vida. De la part pràctica m'ha sorprès la quantitat de coses que es poden aprendre i gestionar amb el joc infantil.

Tot i això, considero que el tema de les emocions dels infants no és un tema fàcil, és bastant complex però alhora interessant. A més, després d'haver fet aquest treball i

d'haver vist com es treballen, m'he adonat de la importància que tenen en la vida d'una persona. Lo important que és tractar-les des que som infants i la gran importància del joc en el procés d'evolució, ja que és una manera d'ensenyar als infants mentre estan gaudint i s'estan relacionant amb altres companys.

Per últim, la Covid-19 i el confinament han estat un problema pel meu treball. En principi, jo hauria d'haver anat al centre Eix de març fins al juny i fer un seguiment per tal de veure l'evolució dels infants. A causa de la Covid-19 i del confinament, no vaig poder dur a terme aquestes observacions. A l'estiu el centre Eix no va obrir, i només vaig poder anar a l'octubre i al novembre. Han estat menys sessions de les previstes, però tot i això agraeixo haver pogut fer sis sessions i estic contenta amb el resultat del meu treball.

Agraïments

Primerament vull agrair a la meva família per haver-me ajudat en tot moment i haver-me recolzat en els moments en els que estava perduda o insegura de l'elecció del tema del meu treball.

En segon lloc, vull agrair a l'especialista Alba Soler que m'ha proporcionat moltes fonts d'informació i m'ha ajudat a enfocar la meva part pràctica, cosa que m'ha servit per entendre el significat de cada joc i visualitzar com ajuden als infants. També vull donar les gràcies al centre Eix per deixar-me anar a observar les sessions.

D'altra banda, vull agrair la col·laboració de les meves tutores de Treball de Recerca, la Rosa Angulo i l'Anna Albiol. Vull agrair a totes les persones que van respondre a l'enquesta i també a la professora Lourdes i Anna de l'escola Sant Jordi per haver-me respòs l'entrevista.

Bibliografia

Llibres

Bueno i Torrens, D. *Neurociencia para educadores*, Barcelona, Ed. Octaedro, 2017

Ortiz, M., Fuentes, M. y López, F. *Desarrollo socioafectivo en la primera infància*, Ed. Psicologia-piràmide, 2001

Peñaranda Pérez, D., Vercher Barres, V., Nogales Sancho, F., Beltrán Navarro, Á. *Educació Infantil Temari Vol 1*, Ed. CEP. 2006

Seco Corral, M., Pérez Romero, J. *Cos de Mestres*, *Educació Infantil*, 2006

Articles

Cole, P. M. El control espontani de l'expressió facials dels infants, 1986

López, C. i Machado, S. Experiencia psicomotriz en la primera etapa de Educación Infantil, abril 1997

Olza, I. *De la teoria del vinculo efectivo a la neurobiologia del apego*, 2008

Pla-Campas, G. Del caos al orden. O como el juego espontáneo es motor de desarrollo, 2016

Punk, S. Práctica psicomotriz Aucouturier: qué es, para qué sirve y cómo es una sesión, 2015

Ruiz de Velasco, A. *Parlem de… Jugar amb la creació simbòlica*, novembre 2006

Sidera, F. *El desenvolupament de la cognició social*, Girona, 2004

Documents electrònics

Docter, P., Del Carmen, R., Rivera, J. Inside Out. EU.: Pixar Animation Studios, 2015

National Geographic. La niña salvaje. Youtube: https://www.youtube.com/watch, 2009

Annexos

Enquesta a docents

1. Quina és la teva formació?

2. quina és la teva feina actual?

3. Quina edat tens?

4. Durant la carrera, has rebut formació sobre l'educació emocional dels infants?

- Sí

- No

- No específicament

- Si has respòs que si, quina?

5. En els centres educatius on has treballat es tenen en comte les situacions emocionals dels alumnes a l'hora d'organitzar el curs, els grups, les activitats...?

- Sí

- No

- Normalment sí

- Poques vegades

6. A la pràctica del dia a dia a l'aula creus que tens suficients recursos per tractar les emocions?

- Sí

- No

- Ens falten recursos

- Podríem tenir-ne més

7. A l'empresa (ja sigui pública, concertada o privada) on treballes rebeu formació sobre l'educació emocional?

- Sí

- No

- Si has respòs que sí, quin tipus?

8. Des de la teva experiència, valora de l'1 al 5 la importància que li donen la majoria dels adults a les emocions dels infants? (Essent el 5 molta importància i l'1 molt poca).

Entrevista

1- Durant els estudis de magisteri, ha tingut uns estudis específics sobre les emocions dels nens, és a dir, quina es la formació que has tingut? Creus que és suficient?

No he rebut aprenentatges relacionats amb les emocions dels nens suposo tal com es plantegen en l'actualitat perquè bàsicament ja fa molts anys que he acabat els estudis de la carrera i no formava part del currículum en aquell moment i menys de la manera que ara se'n parla. El que més s'hi aproximava , crec jo, era l'assignatura de sociologia quan es parlava de la necessitat de conèixer les relacions i diferències entre un grup de persones. També en l'àrea d'expressió artística quan interpretàvem a partir del dibuix del nen , podem dir que a través del dibuix del nen hi sorgia trets de la personalitat i caràcter que anàvem valorant.

Al llarg d'aquest temps, sí que m'he format i regularment he conegut cursos que anaven en aquest sentit i puc dir que conèixer "les intel·ligències múltiples" en els alumnes m'ha fet veure el que aporta la gran diversitat entre ells i el fet de que no hi ha dues persones iguals, que tots tenim alguna cosa per aportar i que si observem bé, els mestres ho podem treballar perquè ens donarà idees de com saber tractar-los amb les seves característiques que ens fan diferents.

2- Quin paper juguen les emocions en el funcionament dels centres educatius? Es tenen en compte a l'hora d'organitzar el curs, els grups, les activitats...?

Sí, avui en dia quan es distribueix un treball en equip per fer projectes, jocs ,tallers i racons... es fa necessari conèixer bé els alumnes per tal de que el grup es beneficiï de la seva heterogeneïtat. I no només en l'educació formal, l'escola, sinó també és importantíssim en el camp del lleure.

3- Quines eines a l'aula, recursos (ajudes, persones externes per fer formació) té per tractar les emocions? Són suficients?

Mai res és suficient. Sabem que a l'escola concertada especialment, els recursos dels que dota el Departament són escassos, llavors és l'esforç del mestre per autoformar-se en aquest sentit, intercanvis de professionals en seminaris, cursos, xerrades...i per suposat la preparació de materials adequats al grup-classe (recerca de llibres ,vídeos, contes...sobre el tema) ajuden i fan que el mestre en sigui coneixedor.

4- Treballa les emocions a l'aula? I Com?

Sí, a partir d'un curs sobre "Filosofia 6-12" i un altre d'"intel·ligències Múltiples", amb el Programa "Sigues tu" de Dipsalut també, m'hi vaig engrescar. Hi dedico un parell de sessions a la setmana. Una d'elles treballant els Valors i una altra a partir del conte: "El carter Joliu" amb el que es pot arribar a "filosofar", traient conclusions, elaborant debats a l'aula i posant-se a la pell dels personatges de conte que van apareixent. Com se senten?, què pensen? Què faries tu en el seu lloc? ... són algunes de les preguntes clau que ajuden a aflorar actituds i actuacions que s'han d'anar avaluant entre tots.

Parlar de les emocions és un continu especialment en aquests primers cursos de primària que s'estan formant personalitats: els sentiments en són una constant: por, alegria, estimació.. Quan amb alumnes més grans parlarem de: autoestima, sentir-se estimats, valorats...i un llarg etcètera. Hem de partir que amb les relacions entre persones (amics, companys, aula, família) hi ha constantment el factor: les emocions.

5- Quins mètodes/ estratègia/ referents utilitzen per desenvolupar-les? Un o més d'un? Ex: teories psicològiques, mètodes d'educació emocional...

(Explicat anteriorment)

Tampoc et sabria dir la Corrent Pedagògica que hi ha al darrera...

6- Per a mestres/psicòlegs: - Aquests problemes tenen algun origen comú? Com les manifesten els nens i com es tracten i com es solucionen? Quina es l'afectació que pot patir l'infant més endavant en el seu desenvolupament posterior?

És important conèixer's bé a si mateix, autoacceptar-se. Conèixer límits, possibilitats, normes... Però porta la seva feina, no tots els nens en són capaços, depenent de l'edat, llavors ajudem a que el nen expressi tot allò que vol i sap i després canalitzar-ho en actituds correctes, comportaments adequats , habilitats i destreses...

7- Quins problemes pot desenvolupar l'infant a causa d'un descontrol de les emocions?

Moltíssims , és l'origen del saber fer, saber estar, comprendre a tu mateix i als altres. Aquí el paper de la família és essencial, moltes vegades un nen és el reflex dels pares en educació i en valors.

8- Com es poden solucionar o prevenir aquests problemes?

Depenent de l'origen, la gravetat, ... han d'intervenir diferents professionals amb bona entesa amb els pares : mestra, psicòleg, terapeuta, psiquiatre...tots ells són orientadors que amb la seva ajuda ens faran veure el que hi ha , fent un treball apart però sempre sobretot de manera paral·lela i al costat de la família.

9- Pensa que és important tractar-les o contribuir al seu desenvolupament? Per què?

Les emocions hi són, han d'aflorar.. és una necessitat que tots tenim: uns ho expressen d'una manera , els altres de diferent. No ens podem amagar el què sentim.

10- Com a psicòleg / professor creu que és important que l'infant tingui un autocontrol de les emocions?

Penso que depenent del moment, aquest autocontrol pot ser perjudicial. Pot arribar a ser exagerat quan un alumne es trobi tan cohibit que no pugui expressar-se tal com és.

11- Quines són les emocions que tenen relació amb la família i com les gestionen en l'entorn escolar?

A vegades els alumnes reaccionen de manera diferent a l'escola que a casa. És bo saber-ho i analitzar els pros i els contres: les entrevistes amb els pares, les tutories de classe, les personalitzades ...ajuden a trobar solucions quan hi ha algun problema.

12- Quins tipus de problemes emocionals tenen els nens, és a dir, com els hi afecten les emocions?

Cada nen és diferent, no es pot generalitzar. N'hi ha que són molt espontanis en aquestes edats i d'altres que tancats en ells mateixos i costa esbrinar què els passa pel cap i se'ls fa difícil poder ajudar-los.

El que més s'observa és: comencen a notar diferències entre iguals i alguns no ho porten gaire bé. P. Ex: a mi no em surt, jo no sé, no em volen en el joc, em molesta... és el que més visiblement anem veient en aquestes edats.

El mestre és un observador constant.

13- Quina és la importància d'una figura parental o l'entorn familiar en el desenvolupament de les emocions?

És el tot: el rol del pare i la mare per suposat i el mestre com a una ajuda a la família perquè es passen moltes hores a l'escola. També si tenen una mainadera, un germà gran, un cosí proper... són referents que no podem oblidar.

14- Creu que la majoria dels pares/adults li donen la suficient importància?

Rotundament no. Tal com anem amb el ritme actual, les presses, la feina, el treball a casa i fora de casa. Diuen els que hi entenen, els especialistes en el tema, que ens escoltem poc als fills, que hi dediquem poques hores i això també es nota.

15- Quin grau d'incidència té l'educació familiar/escolar?

Van juntes, no poden separar-se una de l'altra. No seria possible separar-les.

16- Actualment, ens troben en un món nou que cada vegada té més influència en els infants, influencers, youtube... Pensa que tot el que representa les noves tecnologies tenen una implicació important en els nens en sentit positiu o negatiu?

Com que tot ho volem per ara, per ja, per avui... no hi ajuda gens. Som poc pacients amb el nou món que ens envolta. Les noves tecnologies hi tenen a veure i molt, podem parlar de factors positius perquè tenim tot al nostre abast amb una gran rapidesa ,però també en sabem els negatius: massa dependència, oblidem les relacions més allà de la pantalleta.

17- Com els infants expressen les seves emocions, tant positives com negatives, davant dels seus companys i mestre, la família i les noves tecnologies?

Depenent de la intervenció dels pares que aquestes edats i inclús en els més grans, els pares n'han de ser el model.

18- Quina influència poden tenir les tecnologies en les emocions de l'infant? Ex: jocs de mòbil.

Sabem que tot ha de tenir mesura i amb la introducció de les tecnologies encara més.

19- Quin és el percentatge que estimaries de nens i nenes amb trastorns a causa de les emocions?

No sé , desconec el percentatge, però sí he sentit dir que a les consultes dels metges hi ha aquest punt a tractar i no parlem dels pre-adolescents només, sinó d'edats ben primerenques. És terrible sentir a parlar de depressions infantils.

20- En el nostre entorn, quins factors ajuden i quins perjudiquen a l'infant en el desenvolupament de les emocions?

Hem de sentir-nos ben acceptats amb les nostres diferències i ser feliços amb el que tenim i gaudir dels bons moments i de cada petit moment de la vida, això diuen... encara que si ho relacionem amb el temps que estem vivint, de confinament no sé si tothom ho viu de la mateixa manera. Tampoc puc dir com se senten els nens en aquests moments, sí podria parlar de les inquietuds dels grans (pares).

21- És un problema la repressió de les emocions, perquè ho fan i com per quin/s motiu/s l'infant pot reprimir les seves emocions? Com ho detectem?

Quan no s'expressa tal com és, quan varia el seu comportament, quan no pot el mestre entrar-hi per ajudar...en són alguns exemples.

22- Quines són les emocions que més es detecten en els infants? I les que menys? Per què?

En general les emocions compartides perquè són companys d'esbarjo, de treball. Les que menys, les emocions dispars que es poder presentar en alguns d'ells però no, a la gran majoria.

Informació del centre Eix

Ajuda Terapèutica

Fonamentada en el treball d'Ajuda Psicomotriu (B.Aucouturier,Tours-França) i de Teràpia d'Integració Psico-corporal (Marc Costa. ETIP Barcelona).

Què és?

És el procés que ajuda a la persona a recuperar la força instintiva que permet viure amb plaer, exercint i desenvolupant les capacitats pròpies per a créixer, aprendre, relacionar-se, decidir i tirar endavant la pròpia vida.

El procés terapèutic té tres eixos principals: la relació, la lliure expressivitat instintiva-emocional i l'estructuració i desenvolupament de les capacitats de la persona.

Per a qui?

És un treball adreçat a nens i nenes i adolescents que a través de diferents símptomes (hiperactivitat, inhibició, manca de concentració…) manifesten un malestar i dificultats (de relació, d'aprenentatge cognitiu, de desenvolupament psicomotor…)

Moltes vegades aquestes dificultats els impedeixen de seguir desenvolupant-se amb totes les seves capacitats i potencial. Altres vegades són l'inici d'una patologia: transtorns del caràcter (aillament, violència, depressió…), transtorns alimentaris,…

Com?

Creant un marc de seguretat afectiva, física i de confidencialitat amb el nen - nena adolescent i amb la família per a permetre:

- L'expressivitat espontània a través de diferents llenguatges.
- Presa de consciència del conflicte i/ o dificultat.
- La construcció de nous registres relacionals positius.
- El desbloqueig emocional i corporal que permetrà obrir les seves capacitats.

Sessions individuals
Sessions de grups reduits
Sessions de seguiment amb la família
Horaris a convenir

Horaris i grups

Dimarts	17,30 a 18,30	5-6 anys
Dimecres	17,30 a 18,30	6-7 anys
	18,45- 19,45	7-8 anys
Dijous	17,30 –18,30	3 –4 anys
	18,45 –20	8 a 12 anys
Divendres	17,30- 18,30	6-7 anys

Grup de 2 i 3 anys (concretar horari)

Espais per a la família

XERRADES-COL.LOQUI

"El que més m'agrada del meu fill".

"Ara deixa'm! El camí cap a l'autonomia".

"Com fer de les noves tecnologies una eina educativa".

Responsables:

Silvia Ros Fusellas. Fisioterapeuta i Psicomotricista

Alba Soler Fargas. Terapeuta Psicomotriu. Terapeuta d'Integració Psicocorporal

L'EIX – Centre de pedagogia corporal
c/ Llibertat, 10
17200 Palafrugell (Girona)
Silvia Ros: 680 37 35 84
Alba Soler: 615 92 34 00
www.facebook.com/eixpalafrugell

joc, cos i llenguatge

Un espai i un temps per a viure el plaer de moure's, jugar, pensar i relacionar-se

2 a 12 anys

- **Psicomotricitat educativa i preventiva**
- **Ajuda terapèutica**
- **Espai familiar**

joc i moviment 2 a 8 anys

Psicomotricitat preventiva i educativa

És una activitat d'experimentació i exploració del cos en moviment adreçada a nens i nenes de 2 a 8 anys en la que oferim un temps i un espai per a viure el plaer de moure's, de crear, d'expressar-se, de comunicar-se i de pensar.

Les sessions

Les sessions, basades en el treball de B. Aucouturier, són d'una hora de durada a la setmana i s'estructuren en :

- Un primer temps d'acollida i projecte de sessió
- Un segon temps de joc espontani en el que, compartint espai i material, entren en contacte i relació amb els altres nens.
- Un tercer temps per a centrar-se en activitats de representació (a través del dibuix, el modelatge, les construccions de fusta i la paraula).

L'activitat es dóna en un espai ampli, acollidor i segur, equipat amb material pensat per a afavorir el desenvolupament psicomotor del nen i potenciar la seva capacitat de crear, de comunicar-se i d'establir relacions a través del joc.

Els objectius

Els objectius del treball, segons cada edat i desenvolupament, són:

- Explorar, descobrir i reconèixer les capacitats i habilitats psicomotrius, experimentant a través de l'activitat sensoriomotriu i vivenciant el plaer del moviment i del joc.

- Expressar-se, estructurar-se i planificar a través del joc, ajudant-se de material divers, per a poder expressar les emocions a través del joc simbòlic i del joc dramàtic.
- Conèixer i comprovar les capacitats i habilitats motrius.
- Aprendre a establir relacions amb els altres, compartint espai i materials,defensant allò que és propi i respectant el que és de l'altre, prenent decisions, arribant a acords…
- Posar en acció la capacitat de concentrar-se, comprovar, associar, establir relacions, deduir, anticipar.

És una activitat que parteix del joc espontani de cada nen i del grup.

La psicomotricista, amb la seva tècnica, acompanya, assegura i permet que cada nen i el grup avancin en el seu camí d'autonomia i creixement.

joc, cos i paraula

8-9 anys 10-12 anys

En aquests anys del creixement que anomenem etapa de latència la necessitat bàsica que tenim de l'autonomia: créixer en la possibilitat de prendre decisions, d'enfrontar-se i resoldre situacions per a sí mateix , construir estratègies comunicatives per a resoldre conflictes en les relacions i aprendre a utilitzar l'espai i el temps com a propis.

Dins de la família també hi ha canvis: és el moment de començar a compartir responsabilitats, decisions. Com a pares i mares hem de poder-los ajudar a créixer en l'autonomia, ajudant-los i respectant-los en les preses de decisions, establint els fonaments dels límits de respecte...

L'etapa de latència és com un replà de l'escala que ens permet construir uns bons pilars relacionals basats en l'autonomia i el respecte, fonamentals per sostenir amb seguretat i contenció les confrontacions i els conflictes que sorgiran a l'adolescència.

Els objectius

- Afavorir un espai de joc i experimentació corporal que potencii la relació i la comunicació.
- Construir un espai de seguretat física i afectiva que permeti experimentar el plaer de la força, les competències físiques, les habilitats, i els límits de cadascú.
- Afavorir el clima de seguretat i confidencialitat i confiança que permeti expressar els sentiments i les emocions (a nivell emocional-corporal i amb la paraula)
- Poder expressar la ràbia, la por, la tristesa i l'alegria, en un marc segur i en relació amb els altres. Això farà possible la construcció de relacions sòlides .
- Permetre que els temes propis d'aquesta etapa(autonomia, relacions amb els amics i sexualitat) trobin l'acompanyament necessari per a poder referenciar-se i situar-se en relació a els mateixos i als altres.